

DR. PRIMOŽ VAVPETIČ

predsednik Zveze društev za avtizem Slovenije

Avtizem vsak dan hodi mimo nas

Sprehodite se skozi središče Ljubljane v živahnem popoldnevu in avtizem boste zaznali povsod. Morda bo to študent v kavarni s slušalkami za dušenje hrupa, ki se izogiba očesnemu stiku, medtem ko v glavi vadi naročilo. Morda bo to pisarniški delavec, ki blesti pri analizi podatkov, a se močno spopada s pisarniško politiko in osnovnimi socialnimi rituali. Morda bo to potnik, ki vsak dan strogo sledi isti poti, ker mu vsako odstopanje povzroči tesnobo. Morda bo to strokovnjak, katerega globino znanja občudujejo, njegovo neposrednost pa kritizirajo. Morda bo to otrok, ki v trgovini doživi zlom ne zaradi neposlušnosti, temveč zaradi senzorne preobremenitve, ki jo povzročajo fluorescenčne luči, prekrivajoči se zvoki in kaotično gibanje. To niso obrobni pojavi. Avtizem je spekter prav zato, ker se pri vsakem kaže drugače.

Najpomembnejši korak pri ozaveščanju o avtizmu je morda najpreprostejši: prenehati domnevati, da ima avtizem le eno podobo. Ko začnemo dvomiti o teh stereotipih, se slika spremeni. »Nesramen« sodelavec se morda spopada s praktično komunikacijo. »Težaven« otrok je morda preobremenjen, ne neposlušen. »Samotarski« študent si morda obupno želi prijateljstva, a nima intuitivnega socialnega procesiranja. »Ekscentričen« soseda ima morda drugačen živčni sistem kot večina. Opaziti avtizem v vsakdanjem življenju ne pomeni prepoznavati razlik mimoidočih neznancev. Pomeni odzivati se z radovednostjo, in ne s sodbo.

Ljubljana se predstavlja kot humano, izobraženo, zeleno in napredno mesto. Če naj bo ta identiteta več kot zgolj blagovna znamka, mora vključevati tudi tiste, katerih potrebe niso takoj vidne. Resnično moderno mesto ne čaka, da invalidnost postane moteča, preden jo prizna. Predvideva razlike. Načrtuje za kompleksnost. Razume, da vključevanje pomeni več kot fizični dostop, pomeni tudi socialno, senzorno, izobraževalno in institucionalno dostopnost.

V primerjavi z Zagrebom, kjer so institucije in zagovorniške strukture, specifično namenjene avtizmu, bolj vidno vzpostavljene, Ljubljana deluje nekako manj razvita pri tem, da bi avtizem postal javno prepoznan del urbane politike in načrtovanja. Velik del sistema je razdrobljen in usmerjen predvsem v otroke, odrasli, predvsem tisti visoko funkcionalni, pa pogosto ostajajo brez diagnoze, podpore ali prilagoditev. Ne gre za to, da oni nimajo težav, ampak za to, da so te spregledane.

Za resnično vključujočo sodobno prestolnico bo treba avtizem začeti obravnavati ne kot neko izjemo, temveč kot del običajne urbane resničnosti. Avtistični ljudje niso odsotni iz življenja mesta. Že zdaj so v njegovih učilnicah, pisarnah, avtobusih, knjižnicah, kavarnah, univerzah, gledališčih, bolnišnicah in domovih. Vedno so bili. Vprašanje ni, ali je avtizem v Ljubljani. Vprašanje je, ali ga je Ljubljana pripravljena zares videti.